

**[ОГЛЯД] МОСКОВСЬКА ДЕРЖАВА ПЕРІОДУ „СМУТИ” В
ОЦІНЦІ ФРАНЦУЗЬКОГО КАПІТАНА**

**МАРЖАРЕТ Ж. СОСТОЯНИЕ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ. Ж. МАРЖАРЕТ В
ДОКУМЕНТАХ И ИССЛЕДОВАНИЯХ: (ТЕКСТЫ, КОММЕНТАРИИ, СТАТЬИ) / ПОД. РЕД.
АН. БЕРЕЛОВИЧА, В.Д. НАЗАРОВА, П.Ю. УВАРОВА. – М.: ЯЗЫКИ СЛАВЯНСКИХ
КУЛЬТУР, 2007. – 552 с. – (STUDIA HISTORICA).**

Твір французького капітана-найманця військ Бориса Годунова та Лжедмитрія I, створений у період бурхливих подій Московської держави т. зв. Смутного часу, що хронологічно охоплює 1604–1611 рр., є важливим джерелом для дослідження історії Росії початку XVII ст. й водночас проливає світло на деякі події з історії України.

Публікація „Состояния Российской империи” Ж. Маржарета стала результатом спільного наукового проекту істориків Росії та Франції. Видавці не обмежились лише археографічною частиною роботи, а й на високому фаховому рівні здійснили ґрунтовні дослідження з теми, а також залучили інші документи, що стосуються життя й діяльності капітана-найманця. Так, у книзі публікується заново перекладений текст твору Ж. Маржарета за екземпляром, що зберігається в Національній бібліотеці Франції. Структурно видання складається з вступу, чотирьох розділів, списку скорочень, іменного покажчика, а також покажчика географічних та етнічних назв.

У вступі укладачі Андре Берелович, Дмитрій Назаров і Павел Уваров докладно обґрунтовують цінність твору, особливості його інших видань, археографічні методи й підходи, застосовані в публікації, а також висвітлили вклад інших, крім видавців, дослідників у реалізацію масштабного проекту.

У першому розділі „Твір Ж. Маржарета про Росію” подається текст мовою оригіналу (французькою), переклад російською та детальні коментарі, в яких пояснюються, уточнюються, дискутуються та коментуються ті чи інші терміни, події, явища, факти. Сам твір французького капітана насичений яскравим описом географії, традицій, побуту, різних подій Московської держави (за визначенням Ж. Маржарета – Великого герцогства Московського) та її найближчих сусідів, дає власну оцінку тим чи іншим державним та військовим діячам, тощо. Автор твору не оминув увагою й українських козаків. Він, зокрема, про подніпровських козаків писав наступне: «...часто наносят гораздо больший урон татарам, чем вся русская армия; они не получают большого содержания от Императора, разве только, как говорят, свободу вести себя как можно более вызывающе» (С. 152).

Другий розділ „Ж. Маргарет в російських та зарубіжних архівах” складається з двох частин. В одній із них подано 31 документ, в яких фігурує французький капітан, з російських, а в другій – 6 документів (2 листа Ж. Маржарета вищим придворним чинам європейських держав, 1 лист-копія, 2 листа, в яких згадується капітан, а також документ проекту експедиції на Північ Росії, авторство якого приписується Ж. Маржарету) з іноземних архівів – Варшави, Лондона, Парижа. Всі документи друкуються мовою оригінала з одночасним перекладом російською. Як і в попередньому розділі всі документи супроводжуються детальними коментарями публікаторів.

Третій розділ „Сучасники про Ж. Маржарета” включає публікацію творів трьох сучасників капітана-найманця, написаних в різний час і в різних місцях, в яких він згадується. Зокрема, голландський купецький прикажчик І. Масса і німецький найманець К. Буссов актино спілкувалися з Ж. Маржаретом у Москві та Росії в 1600–1606 рр. Французький історик та дипломат Ж.О. де Ту взагалі поклав в основу свого

твору текст капітана. Твір дипломата упорядники видання видрукували за перекладом в «Сказания современников о Дмитриии Самозванце». 3-е изд., испр. – Спб., 1859. – Ч. 1.).

У четвертому розділі „Статті” подано два ґрунтовних дослідження про капітана Ж. Маржарета. Це стаття А. Береловича „Капітан Маржарет у французьких архівах” та В. Назарова „Капітан Маржарет і Росія: метаморфози долі одного найманця”.

Публікація твору Ж. Маржарета та дослідження про нього самого є яскравим прикладом реалізації сучасних історико-археографічних проєктів, які дають змогу на якісно новому рівні пізнати й оцінити складні політичні події початку XVII ст. не лише Московської держави, а доповнити наші уявлення про геополітичні реалії держав Центрально-Східної Європи.

Насамкінець хочеться побажати авторам-упорядникам і всім, хто сприяв даному виданню подальших наукових і творчих успіхів та створення спільних дослідницьких проєктів з українськими колегами.